

ISSN 2729-9767

BULLETIN IVPR

MAY 2023
VOL 4 ISSUE 5

FRÉDÉRIC BASTIAT

OBCHODNÁ BILANCIA

INŠTITÚT PRE VÝSKUM PRÁCE A RODINY
2023

Inštitút pre výskum
práce a rodiny

Obchodná bilancia

Frédéric Bastiat

Frédéric Bastiat (1801 – 1850) bol francúzsky ekonóm, publicista, spisovateľ a politik, poslanec Národného zhromaždenia v rokoch 1848 – 1850. Ide o reakciu na parlamentné vystúpenie poslanca Francois Mauguina; zdravotný stav neumožnil Bastiatovi rečnú v Národnom zhromaždení, preto svoju reakciu publikoval ako článok v tlači (29. 3. 1850).

Vyrovnaná obchodná bilancia je nedotknuteľným článkom vierouky. Vieme, na čom spočíva: ak nejaká krajina dováža viac, než vyváža, potom ten rozdiel pre ňu predstavuje stratu. A obrátene, keď vyváža viac než dováža, je pre ňu jej prebytok ziskom. Tieto tvrdenia sú považované za axiomy a na ich základe sa tvoria zákony.

Práve o tieto tvrdenia sa opieral pán M., keď nás predvčerom so štatistickými výkazmi v ruke upozorňoval, že Francúzsko má taký zahraničný obchod, že v jeho dôsledku úplne dobrovoľne stráca 200 miliónov frankov ročne.

„Prostredníctvom vášho obchodu ste sa za jedenásť rokov dopracovali ku strate dvoch miliárd frankov. Dokážete vôbec pochopiť, čo to znamená?“

Potom aplikoval svoje neomylné pravidlo na jednotlivé položky: „Čo sa týka priemyselnej produkcie, predali ste v roku 1847 výrobky v hodnote 605 miliónov frankov a nakúpili ste výrobky v hodnote iba 152 miliónov frankov. Váš zisk tak činil 453 miliónov. Čo sa však týka surovín, vaše nákupy boli v hodnote 804 miliónov, zatiaľ čo predaj neprevýšil čiastku 114 miliónov. Vaša strata je teda 690 miliónov.“

Tu máme príklad, ako je možné s neohrozenou naivitou vyvodiť z absurdnej premisy jej všetky logické dôsledky... Je to taký obrovský úspech, že u mňa oprávnené vyvoláva žiarlivosť.

Dovoľte mi, aby som preskúmal platnosť toho pravidla, podľa ktorého pán M. a všetci protekcionisti počítajú zisky a straty. Urobím to tak, že tu zmienim prepočty dvoch obchodných transakcií, v ktorých som sa osobne angažoval.

Bol som v Bordeaux. Mal som sud vína v hodnote 50 frankov; poslal som ho do Liverpoolu a colnica zanesla do svojich záznamov export v hodnote 50 frankov.

V Liverpoole sa víno predalo za 70 frankov. Môj obchodný agent vymenil tých 70 frankov za uhlie, ktoré sa dopravilo do Bordeaux, kde sa na trhu predáva za 90 frankov. Colnica si zaznamenala import v hodnote 90 frankov.

Obchodná bilancia je úplne pasívna: import prevyšuje export o 40 frankov.

Ja však dôverujem svojim účtovným knihám a vždy som sa domnieval, že tých 40 frankov predstavuje pre mňa zisk. Avšak pán M. ma presvedčuje, že tieto peniaze predstavujú moju stratu a že je to strata pre celé Francúzsko a deje sa prostredníctvom mojej osoby.

A prečo tu pán M. vidí stratu? Pretože predpokladá, že akýkoľvek prebytok importu voči exportu nutne implikuje saldo, ktoré musí byť zaplatené v hotovosti. Kde je však v zmienených transakciách, ktoré sa riadia paradigmatom všetkých lukratívnych obchodných transakcií, nejaké saldo, ktoré by bolo nutné zaplatiť? Je tak ťažké pochopiť, že obchodník porovnáva bežné ceny na rôznych trhoch a rozhoduje sa uskutočniť transakciu len vtedy, keď má istotu – či aspoň pravdepodobnú nádej –

že sa k nemu vráti viac, než je hodnota exportovaného tovaru? To, čo pán M. vydáva za stratu, je treba označiť ako zisk.

Niekoľko dní po tom, čo som uskutočnil svoju transakciu, som vo svojej prostoduchosti pocítil ľútosť; bolo mi ľúto, že som nepočkal. A vskutku, ceny vína v Bordeaux sa znížili a v Liverpoole zase narástli; keby som sa tak neponáhľal, mohol som víno kúpiť za 40 frankov a predať za 100. Skutočne som vtedy veril, že za takých okolností by môj zisk bol býval ešte väčší. Avšak u pána M. som sa poučil, že za daných okolností by moja obchodná transakcia bola spôsobila ešte pustošivejšiu stratu.

Moja druhá transakcia mala veľmi odlišný výsledok.

Odoslal som loďou z mesta Périgord niekoľko debničiek hľuzoviek, ktoré som kúpil za 100 frankov; boli určené pre dvoch významných britských ministrov, ktorí boli ochotní za ne zaplatiť veľmi vysokú čiastku, o ktorej som predpokladal, že ju dostanem v anglických librách. Ale beda! Bol by som urobil lepšie, keby som ich býval sám zjedol (myslím tie hľuzovky, nie anglické libry či toryovských ministrov). Nezakúsil by som totiž nič z tej straty, ku ktorej došlo potom, čo sa loď vezúca moje hľuzovky potopila hneď po vyplávaní z prístavu. Colník, ktorý pri tejto príležitosti konštatoval export vo výške 100 frankov, už nikdy nemal možnosť zaznamenať žiadny import, ktorý by sa bol realizoval v nadväznosti na onen export.

Pán M. by povedal, že Francúzsko týmto spôsobom získalo 100 frankov; pretože to je skutočne tá čiastka, o ktorú – vďaka stroskotaniu lode – export prevyšuje import. Keby sa celá vec vyvinula opačne, keby som získal hodnotu 200 alebo 300 frankov v anglických librách, obchodná bilancia by potom bola nepriaznivá a Francúzsko by utrpelo stratu.

Z hľadiska vedy je veľmi smutné pomyslieť na to, že všetky obchodné transakcie, ktoré podľa zainteresovaných obchodníkov končia stratou, sú naopak vlastne ziskom podľa tej skupiny teoretikov, ktorí sa vyznačujú tým, že ich prehlásenia sú vždy v rozpore s teóriou.

Avšak z praktického hľadiska je to ešte oveľa smutnejšie, pretože k čomu to všetko vedie?

Predpokladajme, že pán M. by mal tú moc (a do istej miery on tú moc skutočne má – prostredníctvom hlasov svojich voličov), aby kalkulácie a plány obchodníkov nahradil svojimi vlastnými kalkuláciami a plánmi, a aby, ako sa on sám vyjadril, dal „krajine dobrú obchodnú a priemyslovú organizáciu a dobrý impulz domácemu priemyslu“; čo by urobil?

Pán M. by mocou zákona potlačil všetky transakcie, ktoré spočívajú v nákupoch za nízke domáce ceny za účelom predaja za ceny vyššie na zahraničných trhoch, ako aj vo výmene získaných peňazí za komodity, po ktorých je doma dychtivý dopyt –

pretože práve pri týchto transakciách hodnota importu prevyšuje hodnotu exportovaného tovaru.

A aby sa to kompenzovalo, pán M. by toleroval, ba dokonca favorizoval – v prípade potreby s pomocou subvencií financovaných z verejných daní – všetko podnikanie, ktoré by bolo založené na myšlienke, že je treba draho nakupovať vo Francúzsku, aby sme tak mohli lacno predávať v zahraničí; či inými slovami – že je treba vyvážať veci, ktoré sú pre nás užitočné, aby sme si za to dovezli veci, z ktorých nie je úžitok takmer žiadny. Ponechal by nám tak dokonalú slobodu napríklad posilať syry z Paríža do Amsterdamu a dovážať za to do Paríža posledné výkriky holandskej módy, pretože je možné skutočne potvrdiť, že pri takomto obchodovaní by obchodná bilancia bola pre nás vždy priaznivá.

Áno, je to smutná vec a odvažujem sa dodať, že nás to veľmi degraduje, keď zákonodarca nechce dovoliť zainteresovaným stranám, aby v týchto záležitostiach jednali a rozhodovali sa sami za seba, na svoje vlastné riziko a nebezpečie. Vtedy je aspoň každý človek zodpovedný za svoje vlastné činy; kto urobí chybu, je potrestaný a tým vyvedený z omylu. Avšak, keď zákonodarca nariaďuje a zakazuje, potom, ak urobí nejakú závažnú chybu vo svojom úsudku, stáva sa tento omyl nutne pravidlom správania sa pre celý národ. My vo Francúzsku veľmi milujeme slobodu, ale rozumieme jej dosť málo. Skúsme jej rozumieť lepšie. Nebudeme ju potom milovať o nič menej.

Pán M. tvrdil s neochvejnou drzosťou, že v Anglicku neexistuje štátnik, ktorý by neakceptoval doktrínu vyrovnanej obchodnej bilancie. Potom, čo urobil kalkuláciu strát, ktoré sú podľa neho výsledkom z prebytku nášho importu, vydal zo seba tento výkrik: „Ak by sa podobná tabuľka prezentovala Angličanom, otriasli by sa hrôzou a niet takého člena Dolnej snemovne, ktorý by nepocítil, že jeho kreslo je ohrozené.“

A ja zase tvrdím, že keby niekto povedal Dolnej snemovni: „Celková hodnota tovaru vyvezeného z krajiny prevyšuje celkovú hodnotu tovaru dovezeného,“ tak práve vtedy by sa poslanci cítili byť ohrození; a veľmi pochybujem o tom, či by sa našiel nejaký rečník, ktorý by mal tú odvahu povedať: „Ten prebytok predstavuje zisk.“

V Anglicku panuje presvedčenie, že pre záujem národa je dôležité, aby dostával viac, než dáva. A navyše, prišli na to, že toto je postoj všetkých obchodníkov. To je dôvod, prečo sú na strane slobody a prečo presadzujú slobodný obchod.

Obálka: Prístav v Hamburgu na dobovej fotografii, 19. storočie. Zdroj: hhla.de

BULLETIN IVPR

ročník 4 (2023)

Vydáva Inštitút pre výskum práce a rodiny,
Špitálska 25, 27, 812 41 Bratislava
IČO 308 47 451
ivpr@ivpr.gov.sk, www.ivpr.gov.sk
Vychádza 12 x ročne. NEPREDAJNÉ.
ISSN 2729-9767
EV 6041/22

Ďalšie informácie o IVPR získate na webových stránkach

www.ivpr.gov.sk